

5. Хорни К. Невроз и развитие личности // Хорни К. Собр. соч. в 3-х т. – М.: Смысл, 1997. – Т. 3. – Гл. 5. – С. 359.

6. Хеллингер Б. Порядки любви: Разрешение семейно-системных конфликтов и противоречий. – Изд-во Института психотерапии, 2003.– 400с.

7. Шпунтова В.В. Способы разрешения внутриличностного ценностного конфликта//Юбилейные чтения, посвященные 120-летию со дня рождения А.С. Макаренко: сб.научных трудов. Самара: Самарский юридический институт ФСИН России,2008.-140с. С.105-114.

**Бойчук М.П.**

*аспірант,*

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

## **ОСОБЛИВОСТІ ЗОРОВОЇ, СЛУХОВОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ВИДІВ ПАМ'ЯТІ У ЛЮДЕЙ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ДОМІНУЮЧИХ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ СИСТЕМ**

Проблема пам'яті є традиційною для психології та інтенсивно розробляється в ній як в експериментальному, так і в теоретичному плані з останньої чверті ХІХ ст., що пов'язано з винятковою значущістю процесів пам'яті в різних видах людської діяльності: в навчанні, в праці, в повсякденних справах, у спілкуванні. За більш ніж віковий період її розвитку, створено значну кількість різноманітних теорій пам'яті, сконструйоване практично незоре кількість методик її вивчення, накопичений величезний фактичний матеріал.

В психологічній науці також накопичено потужний емпіричний матеріал, що розкриває процеси, закономірності, психологічні механізми пам'яті (Р. Аткинсон, С.П. Бочарова, П. Жане, Л.В. Занков, П.І. Зінченко, Б.В. Зейгарник, Р. Клацкі, П. Ліндсей, Д. Норман, У. Найссер, А.А. Смирнов, Р. Еббінгауз та багато інших). Численні дослідження присвячені вивченню пам'яті в різних видах діяльності: ігровій, навчальній, спортивній, трудовій (П.І. Зінченко, Л.М. Житнікова, З.М. Істоміна, Я.М. Петров А.С. Прангішвілі, І.М. Розет, В.І. Самохвалова, А.А. Смирнов, О.М. Шличкова та ін.) [2].

Однак, незважаючи на відносно гарну розробленість проблеми пам'яті в порівнянні з іншими психологічними проблемами та багату історію її вивчення, вона продовжує широко досліджуватись в психології та поки ще далека від свого рішення.

Також, незаперечним є той факт, що ефективність будь-якого виду комунікації значною мірою залежить від особливостей сприйняття інформації в тій або іншій сенсорній модальності, при цьому слабка інтеграція інформації, яка надходить від різних модальностей, може бути причиною непорозумінь у спілкуванні, низької навчальної успішності. Саме у зв'язку із цим проблема репрезентації інформації набуває все більшої актуальності.

На думку М. А. Холодної поняття репрезентації все частіше опиняється в центрі уваги багатьох психологів тому, що: «По-перше, наявність репрезентації – це свідчення існування особливого роду психічної реальності, що хоча й ініціюється зовнішнім впливом, але зароджується і забезпечується «усередині» суб'єкта. По-друге, особливості репрезентації визначають характер наступної інтелектуальної діяльності, у тому числі показники її ефективності».

Дослідниця зауважує, що останнім часом інтенсивно вивчаються індивідуально-своєрідні способи представлення інформації в залежності від «домінування певної модальності досвіду (слухової, зорової, кінестетичної, почуттєво-емоційної тощо). Ступінь прояву в індивідуальній репрезентативній системі того чи іншого способу представлення інформації – в залежності від сформованості певних структур його когнітивного досвіду – характеризує стиль кодування інформації, що притаманний даній людині. Міра інтегрованості різних способів кодування інформації характеризує рівень інтелектуального розвитку суб'єкту» [7].

Дж. О'Коннора, Д. Сеймора вважають, що термін репрезентативна система виник із того факту, що ми здійснюємо репрезентацію інформації в основному візуальним, аудіальним або кінестетичним чином. Досягнувши дорослого віку більшість людей починають стабільно віддавати перевагу якійсь одній репрезентативній системі [6].

Ступінь розходжень у застосуванні РС, яким віддається перевага, та інших у кожному конкретному випадку індивідуальний. Домінантна репрезентативна система – та, котра суб'єктом використовується більш уміло та ефективно.

Отже, в останні роки у психологічній науці все більше уваги приділяється вивченню репрезентативних систем. Особливо активно це

питання розглядається в педагогічній, когнітивній, загальній психології, концепції НЛП. На сьогоднішній день напрацьований вагомий досвід у дослідженні цього поняття, але він вимагає доопрацювання для того, щоб мати можливість втілювати теоретичні напрацювання в різноманітні галузі психологічної практики [1, 3, 6, 7].

Пам'ять досліджена в залежності від різних особливостей мислення і від загальних когнітивних стилів (полезалежність – полenezалежність), але на сьогоднішній день відсутні точні дані про особливості пам'яті у респондентів із різними типами домінуючих репрезентативних систем: візуальною, кінетичною, аудіальною, дигітальною. З метою виявлення взаємозв'язку між видами пам'яті та домінуючими репрезентативними системами було організовано та проведено експериментальне дослідження.

В проведеному експериментальному дослідженні на основі опитувальників, за поведінковими індикаторами мовними предикатами та очними реакціями визначалися домінуючий тип сприйняття інформації (методика дослідження репрезентативних систем, яка поєднує в собі елементи трьох психологічних методів, а саме – тест, бесіда та спостереження (Зуєв І. О.) [4, с. 87-91], методика «Переважаючий орган відчуття» розроблена польськими вченими (переклад Єфремцевої) [6, с. 10-12]), а також, діагностувалися види пам'яті у візуалів, кінестетиків, аудіалів та дигіталів (методики: «Пам'ять на зображення» [5, с. 25-26], «Слухова пам'ять» [5, с. 26-27], «Пам'ять на числа» [5, с. 26-28], за допомогою яких діагностувалися – зоровий, слуховий та змішаний (зорово-слуховий) види пам'яті.

У першій методиці досліджувани повинні були запам'ятати п'ятнадцять зображень предметів, які подавалися наочно, а в другій, – запам'ятати п'ятнадцять слів, які експериментатор зачитував уголос. Характерною відміною третьої методики на діагностику змішаної пам'яті було те, що інформація сприймалася досліджуваними з активізацією одночасно зорової та слухової перцептивних систем. Стимульний матеріал (п'ятнадцять двозначних чисел) зачитувався вголос і одночасно демонструвався наочно).

Експериментальна робота проводилася на базі психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В.Г. Короленка. В дослідженні взяли участь 163 респонденти у віці 18-35 років з них 56 чоловіків та 107 жінок. Вибірку досліджуваних склали респонденти у яких згідно з результатами діагностування було виявлені певні домінантні репрезентативні системи.

Отримані попередні результати дають нам можливість зробити висновки про те, що виявлена кореляція між домінуванням певної репрезентативної системи у респондентів та видами пам'яті. Зокрема: 1) виявлена висока позитивна кореляція між візуальною домінуючою репрезентативною системою та зоровою і змішаним видами пам'яті (р<sub>г</sub>. 0,796); 2) виявлена позитивна кореляція між кінестетичною, слуховою (р<sub>г</sub>. 0,507) та змішаною (р<sub>г</sub>. 0,444) видами пам'яті; 3) позитивна кореляція виявлена між аудіальною домінуючою репрезентативною системою та слуховою (р<sub>г</sub>. 0,626) і змішаним (р<sub>г</sub>. 0,565) видами пам'яті; 4) виявлена позитивна кореляція між дигітальною домінуючою репрезентативною системою зоровим (р<sub>г</sub>. 0,582) видом пам'яті. Необхідно зазначити, що отримані результати є попередніми та вимагають доопрацювання.

Вивчення психологічних особливостей пам'яті у людей з різними типами домінуючих репрезентативних систем (аудіальною, візуальною, кінестетичною та дигітальною) дозволяє розробити багатопланові рекомендації, особливо в плані запам'ятовування досліджуваними найбільш значущої та актуальної інформації. А також розробити психолого-педагогічні рекомендації, які б дозволили використати пізнавальні можливості кожної з домінуючих репрезентативних систем для підвищення ефективності засвоєння знань.

### Список використаних джерел:

1. Заїка Є. В., Зуєв І. О. Шляхи оптимізації пізнавальної діяльності студентів і школярів: навчальний посібник для студентів, викладачів, практичних психологів / Є. В. Заїка, І. О. Зуєв. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, – 2011. – 195 с.
2. Заика Е.В. Экспериментальная психология памяти: основные методики и результаты исследований: Учеб. пособие / Е.В. Заика. – Харьков: ХГУ, 1992. – 364 с.
3. Зуєв І. О. Методика діагностики репрезентативних систем в освіті / І. О. Зуєв // Вісник Харківського нац. пед. університету ім. Г. С. Сковороди. – Психологія. – Харків: ХНПУ, 2007. – Вип. 22. – С. 84-91.
4. Книга практического психолога / [сост. А. Н. Беседин и др.] – Харьков: Фортун-пресс, 1996. – Часть 1. – 308 с.
5. Методы исследования восприятия, внимания и памяти: Руководство для практических психологов. / Е. А. Андронникова, Е.В. Заика. – Харьков, 2011. – 161 с.
6. О'Коннор Дж. Введение в НЛП / Д. Коннор, Дж. Сеймор. – Челябинск : Пеленг, – 1997. – 425 с.
7. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М. А. Холодная. – СПб., М.: 2002. – 264 с.